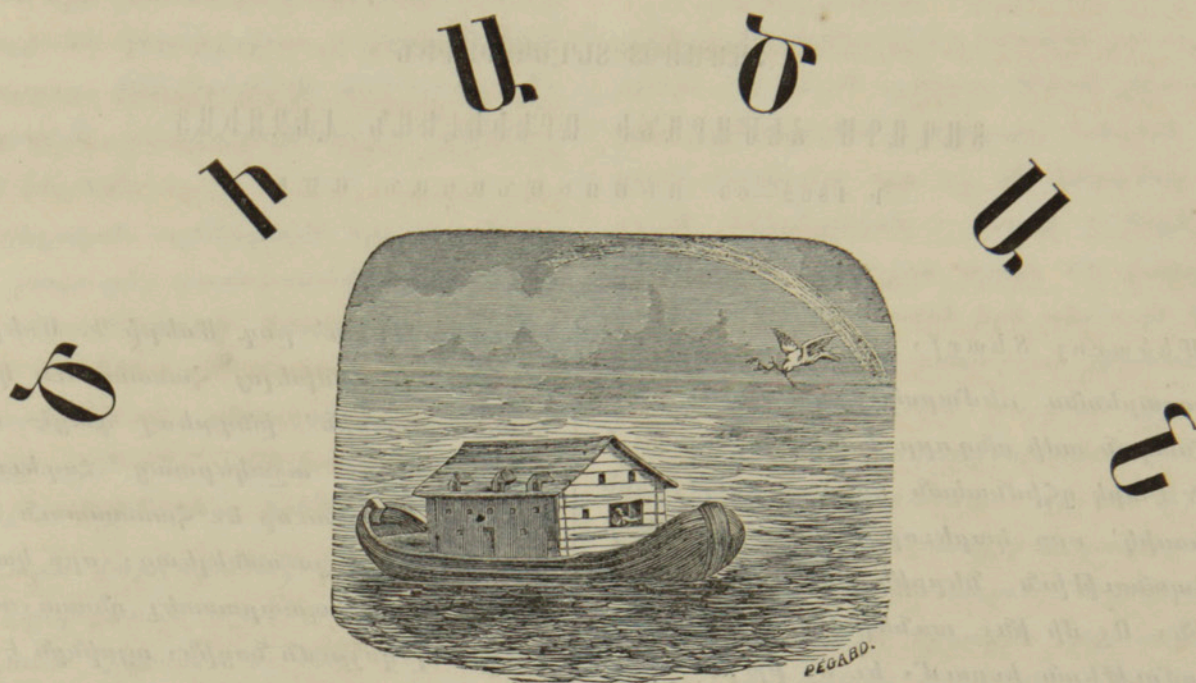
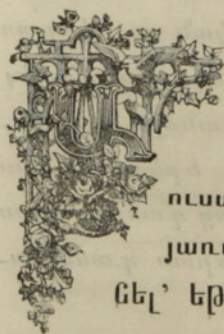

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.

ԼԱՁԱՐԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵՂՈՒԱՅ

զգային ուսումնարանաց մէջ իրաւամբ առաջին տեղին ունի ըստ բազում գլխոց Մոսքովայի ձեմարանը՝ անմահ յիշատակ Լազարեան տոհմին, եւ աղբիւր կանոնաւոր կրթութեան եւ ուսման բազմաց իշայոց Ռուսաստանի. ուստի եւ անհրաժեշտ պարտք է մերազնեայց՝ դիտել եւ իմանալ միշտ նորա յառաջադիմութեան ընթացքը, միանգամայն եւ բանիւ եւ գործով գործակից լինել՝ եթէ հարկն պահանջէ՝ պայծառութեան նորին:

Այսու համոզմամբ մտաց մեծ ուշադրութեան արժանի կհամարիմք այն տեղեկութիւնն եւս՝ զոր կուտայ ամէն տարի ձեմարանին մեծարգոյ Վերատեսուչ Պարոն Նեվերովը առանձին տպագրեալ տետրակներով. եւ այս տարուանին մէջ յայտնապէս կերելի ոչ միայն ձեմարանին այժմու գովելի վիճակը, այլ եւ անոր մեծանուն Վերատեսչին իւր պաշտօնին ինչ աստիճանի քաջայարմար լինելը. վասն որոյ եւ սիրով կըթարգմանեմք եւ կտպագրեմք զայն այս տեղ գրոց լեզուաւ:

ՀԱՄԱՌՈՑ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՂԱԳՍ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒԱՅ

Ի 1862—63 ՈՒՍՈՒՄ ՆԱԿԱՆ ԱՄԻ

Մեծարոյ Տեարփ,

Լազարեանս ձեմարան յանցելումն ուսումնական ամի անդորր խաղաղութեամբ ի գործ էարկ զհիմնական կարգադրութիւնսն զայնոսիկ՝ որք կարեւոր դատեալք էին ի պաշտանութիւն ներքին կենդանութեան սորին։ Ոչ մի ինչ առնելով փոփոխութիւն իկազմութեան իւրում, եւ ոչ իթիւս պաշտօնէից տեսչութեան իւրոյ, առաւել եւս յաջողութեամբ մարթացաւ միտ դնել առտնին բարեկարգութեան իւրում, եւ այս բարեկարգութիւն ըստ բաւականին հաստարմատ ամրացեալ թուի առ իբերելոյ զակընկալեալն արգասիս բարեաց։

Խորհրդարան ձեմարանին, որ յառաջն պաշտօնական իմն արարողութեամբ եւեթ հաղորդ լինէր ուսումնական եւ բարոյական տեսչութեան սորին, ուր ուրեմն դարձաւ յարդիւնական գործադրութիւն. քանզի ոչ միայն ամիս յամսոյ գումարէր իժողով ըստ կարգի, այլ եւ մեծապէս փութաջան երեւէր իկատարումն ամենայնի որ ինչ անկ է յառաջագէմ զարգացման ուսումնարանիս։ Խտանեակ գումարմունս նորին, բաց իսովորական գործոց որք առօրեայքն կոչին՝ ի քնին առան առաջիկայ խնդիրքդ.

Իհերուն հետէ յօրինեալ էր Խորհրդարանն զնախագիծ կարգադրութեան հոգեւորական Բաժնին. այլ քանզի իգործադրութեան նորին ընդ առաջ ելեալ էին ոչ սակաւ դժուարութիւնք, չհաստատեցաւ այն իհոգաբարձուէն. որ եւ ասաց թէ ցանկալի է նմա զի վերատեսուչ ձեմարանիս իմիասին ընդ կրօնուսոյց վարժապետի հայկական

դաւանութեան՝ ընդ Մսերի Գ. Մսերեանց, առանց այլափոխելոյ հաստատուն կարգաց ուսումնարանին՝ խնդրեալ գտցէ զհնարս դասախօսելոյ աշակերտաց հոգեւորական Բաժնին կանոնաւոր եւ հաստատուն եղանակաւ զայնոսիկ յուսանելեաց, որք կարեւորք են անշուշտ իպատրաստել զնոսա առ հանգերձեալ կոչումն նոցին, այսինքն է իսպասաւորութիւն Եկեղեցւոյ։ Յաղագս որոյ Մագիստրոսն Մսերեանց խորհրդակցութեամբ վերատեսչին յօրենեաց զայսմանէ առանձին ինչ գրուած, որ իչորս մարտի տարւոյս քննեալ իԽորհրդարանին եւ ուրեք ուրեք լրացուցեալ հաստատեցաւ, եւ սահմանեցաւ այսպէս.

Դասախօսութիւն ուսանելեացն կարեւորաց վասն աշակերտաց որք պատրաստին յեկեղեցական կոչումն, սկսցի իհինգերորդ դասարանէ վարժարանին եւ աւարտեսցի ի Լիկէոնի դասարանսն։

Այսր աղագաւ զեկեղեցական աշակերտս եւ եւ 2 դասարանաց իմի վայր գումարել յունկնդրութիւն դասուց առանձին ուսանելեաց, սահմանելով առ այն երկուս դասս յեօթնեկի, բաց ի հասարակաց դասուց զորս պարտին առնուլ ընդ աշակերտս դասարանացն այնոցիկ։

Եկեղեցական աշակերտք եւ եւ 2 դասուց ուսանին զկրօնագիտութիւն ըստ առաջիկայ օրինակիդ. ի ե դասարանին զեկեղեցական պատմութիւն ընդհանուր եւ ի 2 զպատմութիւն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ զայլոց ամուլակցաց նորին. իսկ երկօրին լրացուցիչ դասախօսութիւնքն զորոց իվեր այսր ասա-

ցաւ, եւ որք յառանձին ժամս լինին, սահմանեալք են իպարզախօս բացատրութիւն Դրոց սրբոց, իմեկնութիւն պատարագի եւ եկեղեցական արարողութեանց, սովորութեանց եւ այլն:

Եկեղեցական աշակերտքն որք ունկնդիր լինին լրացուցիչ դասախօսութեանցս այսոցիկ, պարտին իգրի հարկանել զոր ինչ լուսնն, եւ իմիւսում դասուն առաջի առնել վարժապետի, զի ուղղեսցէ եւ մեկնաբանեսցէ զայն ինչ՝ զոր իբաց թողեալ եւ կամ ոչ քաջ իմացեալ իցեն:

Յաւարտ վարժարանական ընթացից ուսման՝ եկեղեցական աշակերտքն անցանեն ի դասարանս Լիկէոնի, եւ անդ ըստ առաջնումն լսեն զբացատրութիւն Աստուածաշունչ դրոց, զմեկնութիւն պատարագի եւ զընդհանուր եկեղեցական պատմութիւն՝ հանգերձ դասուք տեսական Աստուածաբանութեան, ըստ կանոնաց դաւանութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ:

Ընդ ամենայն ժամանակն յորում եկեղեցական աշակերտքն գտանիցին իհինգերորդին եւ իվեցերորդի եւ իդասարանս Լիկէոնի, պարտականք են յաւուրս կիւրակէից եւ մեծահանդէս տօնից սպասաւորել յեկեղեցւոջ՝ իդասի կալով, եւ ընթեռնուլ կարգաւ զընթերցուածս մարգարէից եւ զթուղթըս առաքելոց, զորս եւ կրօնուսոյցն յառաջագոյն մեկնաբանէ նոցա:

Կրօնուսոյցն կարէ հրահանգել զեկեղեցական աշակերտս եւ իշարագրութիւն եւ ի թարգմանութիւն քարոզից:

Եկեղեցական աշակերտքն պարտին ուսանել, ոչ ինչ ընդհատ յայլոց աշակերտաց՝ զամենայն ուսանելիս նշանակեալս ի 46 յօդուածի Սահմանաց ձեմարանիս, այսինքն զհանրական ընթացս ուսման վարժարանաց, իբաց թողլով զօրէնսգիտութիւն եւ զվաղեմի լեզուս:

Եւ քանզի զարգիս երեքտասան եւեթ աշակերտք եկեղեցականք գտանին յուսումնարանիս. (իլրումն պակասութեան թուոյ նոցին փոխանակեն զպարապոյ տեղիոն հայկազն մանկունք որք ոչ են կարգեալ իկոչումն եկեղեցական), յորոց իհինգերորդ դասարանին է 1, իսկ այլքն են իստորնագոյն դասարանս, սմին իրի անմարթ է ըզկարգադրութիւնն իվեր այսր յիշատակեալս իսկոյն դնել իգործ. բայց զի մի յապաղեսցէ այլ եւս բարեկարգութիւն Հոգեւորական Բաժնին՝ սահմանեցաւ զի առ իչգոյն եկեղեցական աշակերտաց ի 2 դասարանին, յայսմ ուսումնական տարւոջ աշակերտք Դ եւ Ե դասարանին միասցին իդասախօսութիւն եկեղեցական ուսանելեաց իմի դասարան, կարգելով առ այն մի դաս եւեթ յեօթնեկի. իսկ յառաջիկայ ուսումնական ամի կարգադրութիւնս այս առցէ զլիուլի կատարումն:

Սակս այսր լրացուցիչ դասու սահմանել ժամանակ յերկուշաբաթի աւուրս զինի ճաշուն իվեց ժամէ մինչեւ ց⁷/₄:

Միանգամայն եւ զայս ինչ յայտնեաց Խորհրդարանն կրօնուսոյց Մագիստրոսին Մըսերեանց, եթէ ցանկալի է զի դասախօսութիւն աստուածաբանական ուսանելեաց առ եկեղեցական աշակերտս, որպէս եւ շարագրութիւնքն նոցին, լինիցին իհասարակ ուսմական բարբառ Հայոց, եւ ոչ իհայկականն (եկեղեցական) լեզու. իսկ եթէ կրօնուսոյցն կարեւոր ճանաչիցէ հրահանգել զաշակերտս իհայկաբանութեան, առ այս պարտի ընտրել առանձինն ժամանակ՝ որիշի դասախօսութենէ աստուածաբանական ուսանելեաց:

Ըստ այսմ կարգադրութեան Խորհրդարանին, յառաջնոց աւուրց անտի մարտի սկիզբն եղեւ պատրաստութեան եկեղեցական աշակերտաց առ հանգերձեալ կոչումն նոցա. եւ առ իտալոյ նոցա զոյգ ընդ աշակեր-

տաց ռուս դաւանութեան իպարապոյ ժամանակս զհոգեպարարն կերակուր՝ տալ բերել զեկեղեցական օրագիր մի իլեզու Ռուսաց, (ընդունիմք զՌուդրափառական *Скити* ինն *Православное Обозрение*), եւ զնեւ զամբողջ հաւաքումն գրուածոց Հարցն Սրբոց ըստ ռուս թարգմանութեան:

Երկրորդ երեւելի կարգադրութիւն Խորհրդարանի ձեմարանիս եղեւ բարձումն այնր ոճոյ քննութեան սահմանելոյ իփոխադրութիւն աշակերտաց՝ որ կայրն մինչեւ ցայժմ: Իսկապէս վաղնջուցն եղանակի տարեկան քննութեանց ամսօրեայ ժամանակ եւ աւելի պակասէր յամին յուսումնական ժամանակէն. եւ ոչ այնչափ իստուգել ըզգիտութիւն աշակերտացն լինէր այն պիտանի, որչափ իհաւաստել զյեղանակ դաստիսութեան վարժապետաց, որք եւ այսր ազգաւ ջանային իհարկէ զաշակերտս իւրեանց լաւագոյնս երեւեցուցանել. իսկ եւ ուսանողքն ակն ունելով թէ գտցեն զայն յաջողութիւն՝ որ բազում անգամ յառաջ գայ բոլորովին յօտարոտի հանգամանաց, յընթացս տարւոյն ոչ մտադիւրութեամբ պարապէին յուսումն, այլ միով միայն կամ երկու ամօք յառաջ քան զքննութիւնն գային զնովաւ. որոյ վասն եթէ հմտանային եւս ինչ ինչ իրաց, հարեւանցի իմն էր այն եւ գիւրամուտաց ուսումն, որպէս եւ է իսկ ամենայն ինչ զոր ուսանիցի ոք յիշողութեամբ եւեթ՝ առանց իվար արկանելոյ զայլս իմտաւորական կարողութեանց: Իսկ հսկողութիւնն իվերայ դաստիսութեանց յայնժամ եւեթ հասանէ իւրումն նպատակի, յորժամ իգործ գնիցի՝ հանապազ զակն իվերայ ունելով ընթացից դաստիսութեանն, եւ ոչ թէ քննութեամբ միայն: Այլ առ իստուգելոյ զհմտութիւն ուսանողացն՝ վարժապետ որ խղճի մտօք կատարիցէ զպարտս իւր՝ ճանաչէ զաշակերտսն եւ առանց իսկ քննութեանց. ճանաչէ զնոսա նոյնպէս եւ վերատեսուէն եւ հետուէ՝ եթէ միտ գնիցեն

դաստիսութեան: — Սմին իրի Խորհրդարանն հաւանեալ գոլով եթէ առ իյորդորելոյ զաշակերտս իկանոնաւոր եւ յանդուլ աշխատութիւն՝ հարկ է տալ նոցա իմիտ առնուլ զի ոչ թէ պատրաստութիւնն իքննութիւն, այլ հանապազորդ պարապումն յընթացս տարւոյն արգոյ է յաչս վարժապետաց եւ դաստիարակաց նոցա, եւ թէ ըստ այնմ եւեթ բարձրանան դասարանէ իդասարան, սահմանեաց զի աշակերտք որ միջին թուով ընկալեալ իցեն յոր եւ իցէ ուսանելիս զնշանակս 5, փոխադրին ըստ այնմ ուսման առանց քննութեան. իսկ որք առեալ իցեն զնշանակս 4, կարեն նոյնպէս փոխադրիլ առանց քննութեան՝ եթէ հաւանեցի ընդ այն վարժապետն այնր ուսման. յետ այնորիկ որք ունիցին զնշանակս 1 ի միում ուսման, կամ թէ իմեծի մասին ուսանելեաց ոչ աւելի քան զ2, բնաւ իսկ ոչ մատուցանին իքննութիւն, այլ թողեալ լինին ինմին դասարանի:

Եւ քանզի իվերայ դաստիսութեանց կրօնադիտութեան՝ բաց իտեղական պաշտօնատեարց հսկէ եւ եկեղեցականն իշխանութիւն, որ առաւելապէս իքննութեանց անտի կարող է դատաստան առնել՝ թէ յորժամ աստիճանի գտանիցի կրօնական ուսումն իձեմարանիս, վասն այսորիկ սահմանեցաւ զի կրօնադիտութիւնն արտաքոյ մընասցէ այսմ կարգադրութեան. այսինքն է զի ամենայն ուսանողք, եթէ յառաջադէմքն եւ եթէ յետամնացք, պարտին որպէս յառաջ՝ անկանել ընդ քննութեամբ կրօնադիտութեան: Այսու փոփոխութեամբ՝ ժամանակն որ ծախէր իքննութիւն՝ յայսմ ամի համառօտեցաւ երկոքումբք եւ աւելի եօթնեկօք, իհաշիւ արկանելով եւ զնախընթաց պարապոյ աւուրս որ ծախին իպատրաստութիւն. այսինքն շահեցաւ զաւուրս իբր 16 վասն դաստիսութեան. բաց յայնմանէ յայտնի եղեւ զի մարթ է աւելի ինչ ժամանակ սահմանել իքննութիւն միոյ միոյ աշակեր.

տի, ուստի եւ քննութիւնքն առաւել եւս մտադրութեամբ արարան: Միանգամայն առաւելաւ խստութիւն քննութեանց իվերայ շարագրածոց, եւ պահանջեցան գրաւոր պատասխանիք անպատճառ իվերայ ուս եւ հայկական լեզուաց, ապա եւ իվերայ միոյ իրիք յուսանեւեաց, իկամս աշակերտին թողլով զընտրութիւն նորին: Հանգերձ այսու սահմանեաց Խորհրդարանն՝ զի ամենայն կարգադրութիւնք իւր որ յաղագս քննութեանց եւ քաղուածոց՝ հաւաքեցին, եւ ըստ օրինի շարակարգեցին. զոր եւ կատարեաց կրտսեր ուսուցիչն Ռուսաց լեզուի Վ. Ա. Պեւեայեւ: Յորժամ այս աշխատութիւն քննեացի ի Խորհրդարանին եւ լրացուցի եւ ուղղագրեցի, պարտի հրատարակիլ տպագրութեամբ յառանձինն տետրակս իպէտս ուսուցչաց եւ ուսանողաց:

Առանձինն մտադրութիւն եղեւ իվերայ դասախօսութեան լեզուին Ռուսաց իձեմարանիս. քանզի աշակերտքն մեծաւ մասամբ մտանեն իձեմարանս ոչ միայն թերակատար տեղեկութեամբք, այլ եւ ոմանք բնաւ իսկ ոչ գիտելով եւ ոչ զմի բառ Ռուսաց: Աշակերտք Գ դասարանի ինքնին իսկ խնդրեցին իձեռն Տեսչին՝ յաւելլուլ նոցա դաս մի ըստ այսմ լեզուի, որպէս եւ եղեւն:

Առ իվարժելոյ զմանկունս նախակրթարանին իխօսել գիւրիմաց եղանակաւ իուս լեզու, զոր թէ չառնիցեն՝ անկարանան իմանալ եւ զայլ դասախօսութիւնս, Տեսուչն արար զայս գիտողութիւն, թէ հարկ է անպատճառ ուսուցչին Ռուսաց լեզուի ինախակրթարանի անդ՝ տեղեկանալ լաւագունիցն եւ նորագունից յոճս նախնական դաստիարակութեան. վասն որոյ եւ Խորհրդարանն աղաչեաց զՎերատեսուչ ձեմարանիս բանագնաց լինել ընդ վերստեսչին դպրոցաց Մոսքուայի, եւ ընդունել ինմանէ ըզհրաման՝ զի ուսուցիչն նախակրթարանի ձեմարանիս երթեալ տեսցէ զընտրելագոյն

դպրոցս Մոսքուայի, եւ հմտացի զանազան եղանակաց նախնական կրթութեան, — որպէս եւ արտաւն իսկ:

Եւ ոչ միայն Ռուսացն լեզուի դասախօսութիւն ընդարձակեցաւ, այլ եւ դաս մի յաւելաւ Աշխարհագրութեան Ռուսաց ի Ե դասարանին. իսկ առ բան վարժապետաց արեւելեան լեզուաց՝ թէ յառաջագիւմութիւն սակաւ ունին աշակերտքն յարեւելեան գեղագրութեան, Պ. Տեսուչն արար պատասխանի, զի թէպէտեւ յուսման անդ արեւելեան լեզուաց կարեւոր է յոյժ եւ գեղագրութիւն նոցին, սակայն չէ մարթ յաւելլուլ զթիւ դասառութեանց գեղագրութեան իդասարանս վարժարանական ուսմանց. ապա թէ ոչ, վնաս է եւ կորուստ այլոց կարեւորագոյն եւս ուսանելեաց. այլ հարկ է փոխաբերել զգասառութիւնն զայն յառանձին դասարանս՝ ուր եւ յառաջն գտանէր: Հաւանեալ Խորհրդարանին ընդ կարծիս Տեսչին՝ սահմանեաց յառանձին դասարանսն երկուս դասս արեւելեայ գեղագրութեան: — Իպտոճառս դասարանացն այնոցիկ վերստին իմէջ բերաւ խնդիրն եթէ արդեօք անհրաժեշտ հարկաւ կարեւոր իցէ ուսանողացն զարեւելեան լեզուս ուսումն լատին բարբառոյ: Անդրստին ի 1889 ամէ հետէ Տեսուչն այնր ժամանակի, որ զարդիս վարժապետն է հայկաբանութեան, Մ. Յ. Էմին, առաջի արար Խորհրդարանին զխնդիրս զայս, եւ ըստ նորա բանիցն առաջարկեաց Խորհրդարանս Հոգաբարձուի ձեմարանիս զի եւ լատին լեզուին ուսումն համարեցի իթիւս հրահանգաց զորս պարտին ուսանել պատանիքն հետամուտք արեւելեան լեզուաց. քանզի եւ գըլխաւոր գործիք հրահանգացն այնոցիկ, եւ մանաւանդ բառարանքն, իլատին լեզու շարագրեալք են, եւ կամ էր սկիզբն առնել այնմ ուսման յԳ դասարանէն: Բայց յայնժամ Հոգաբարձուն ոչ իդէպ համարեցաւ հաւանել ընդ այն առաջարկութիւն, քանզի առաջի կայր եւ հանրական վերազննութիւն

ուսումնական մասին ձեմարանիս: Եւ զի այ-
ժըմ եւս ոչ է մարթ ձեռն արկանել ինոյն
այսու աղագաւ՝ զի դասախօսութիւն վար-
ժարանական ուսմանց ձեմարանիս պարտի
համաձայնել առ հասարակ ընդ դասախօ-
սութեան այլոցն վարժարանաց, եւ ոստիկա-
նարանն ազգայնոյ լուսաւորութեան չեւ եւս
տուեալ է զվերջին վճիռ իւր առ խնդիրն
կերպարանափոխ առնելոյ զմիջին եւ զսո-
րին ուսումնարանս, սմին իրի եւ խնդիրն
զլատին լեզուէ վասն աշակերտաց լիկէո-
նական դասուց ձեմարանիս՝ մնայ յանորիշ
պայմանի. բայց Խորհրդարանն կարեւոր դա-
տեցաւ զի գէթ գաղղիարէնն բարբառ, որ
մինչեւ ցայժմ դասախօսեալ լինէր առանձ-
նաբար յառանձինն դասարանս, ծանիցի իւ-
րեւ կարեւոր յուսումն աշակերտաց. քանզի
անմարթ է յաջողակի պարապել յուսումն
արեւելեան լեզուաց առանց օժանդակու-
թեան՝ թէ ոչ լատինականին, գէթ միոյ
յարդի լեզուացն եւրոպացոց:

Նովին իսկ պատճառաւ, այսինքն է սպասե-
լով հանդերձեալ փոփոխութեան ուսումնա-
կան մասանց վարժարանական դասատանց
ձեմարանիս, — Խորհրդարանն կասեցաւ ի
կատարելոյ զառաջարկ վերատեսչին, որ
խորհէր թէ պարտ է հայցել եւ վասն ձե-
մարանիս զնոյն դիւրութիւն իպէտս ուսանո-
ղաց լատին լեզուի, որ ըստ այժմու կանոնի
վարժարանաց ընծայի այնոցիկ իպատանեաց
որք պատրաստին մտանել ի համալսարան,
այսինքն զազատութիւն ի դասուց Օրէնսդի-
տութեան, որպէս զի դիւրագոյնս մարթաս-
ցին աշխատել յուսումն կարեւորագունին
ինքեանց լատին բարբառոյ:

Այսոքիկ են աւասիկ գլխաւորագոյնքն ի
խնդիրս որոց միտ եդ Խորհրդարան ձեմա-
րանիս յանցելումն ուսումնական ամի: Բաց
յայսցանէ յակն էարկ եւ գովեաց զդասա-
տետրն Գերմանական լեզուի՝ զշարագրեալն
ի Պարոն Ֆիտլէրէ, որ ուսուցիչ է գերմա-

ներենին ի ձեմարանիս, եւս եւ զդասատետրն
լեզուին Թաթարաց՝ ըստ Ատրպատական բար-
բառոյ, որ եւ այն եւս շարագրած է ուսուց-
չի ձեմարանին՝ Մագիստրոսին Ղ. է. Լազա-
րեվի: Յաւէ մեզ զի վերջինս այս անտիպ
մնաց առ իջգոյէ ծախուց տպագրութեան:

Միտ դնելով բարոյական կրթութեան ա-
շակերտաց, Խորհրդարանն ի քնին էառ զայ-
նոսիկ իյանցուածոց նոցա՝ որոց վասն հար-
կաւոր էին առանձինն խրատք կամ պատիժք
եւ կարեւոր դատեցաւ զօրացուցանել զհսկո-
ղութիւնն ի վերայ աշակերտաց ի պարապոյ
ժամանակին, սահմանելով զի փոխանակ միոյ
վերակացուի երկուք լիցին անպատճառ յօ-
րապահութեան:

Ի պատճառս հրաժարելոյ ուսուցչին Վրաց
բարբառոյ նաքաշիծէ իշխանազնին, Խորհր-
դարանն խնդիր արար առ Աւագ քահանայն
Գուրգէնիծէ, որ երբեմն ուսուցիչ իսկ էր
այնր լեզուի, զի յանձն առնուցու դարձեալ
զնոյն պաշտօն. այլ ըստ ոչ բաղդի մերում
Գուրգէնիծէն սակս իւրոյ անձնական տկարու-
թեանն կամելով ելանել ի սպառ ի Մոսքուայէ
եւ ի հայրենիսն դառնալ, — շնորհս կալաւ
Խորհրդարանին սակս մտադրութեանն եղելոյ
առնա, եւ հրաժարեաց յառաջարկէ անտի.
որով եւ բարբառն այն առ ժամս կայ մնայ
առանց ուսուցչի, բայց արդէն լեալ է կար-
գադրութիւնն կարեւոր՝ զի իսկզբան առա-
ջիկայ ուսումնական տարւոյս եկեսցէ ուսու-
ցիչն այն:

Բաց ի նաքաշիծեայ զրկեցաւ ձեմարանս
եւ իմիոյ ուսուցչէ, որ զամս երիս վաստա-
կեալ էր յօգուտ սորին, նա ինքն է երիցա-
գոյն ուսուցիչ լեզուին Ռուսաց Ի. Թ. Կլե-
պով, որ ի պատճառս մատենագրական զբա-
ղանացն՝ հանդերձ դասատուութեամբ յայլ
եւ այլ ուսումնարանս՝ հարկեցաւ հրաժարել
ի ձեմարանէս: Իսկ իտեղի նորա հրաւիրեցաւ
գասապեան (кандидатъ) Համալսարանի քաղա-

քիս Ի. Մ. Ժիվաիօ, որ եւ սկիզբն արար աշխատութեանց իւրոց ի ձեմարանիս իյու-նուարէ այսր տարւոյ:

Մատուցեալ յուսումնական նպաստս ձեմարանիս, յանցելումն ամի որոշեցաւ վասն ընագիտական Թանգարանի սորին յարմարագոյն եւս տեղի յառանձինն գահլճի պատ-րաստելոյ առ այն, ուր նոյնպէս եղեալ կան գրասեղանք եւ իպէտս ուսանողաց, — եւ ի գիւրութիւն փորձառական գործողութեանց՝ դասախօսութիւնք զընագիտութենէ լինին արդ ինմին իսկ Թանգարանի:

Մատենադարան ձեմարանիս՝ յորում ենն §237 անուանք գրենոյ, ճոխացաւ 19 ա-նուամբք նորոց մատենագրութեանց, մա-նաւանդ իմասին Ընդհանուր Պատմութեան, Մատենագրութեան եւ Արեւելեայ լեզուա-գիտութեան: Իսկ յաշակերտացն սեպհական գրատուն, յորում էին 200 հատորք, յա-ւելան այլ եւս հատորք 67: Թող զայս, ի պէտս աշակերտաց բերեալ լինին եւ լրա-գիրք եւ օրագիրք իմուսաց եւ ի հայոց լե-զուս՝ գիւրահասք մտաց եւ թիոց աշակեր-տաց, — որովք մեծապէս յորդորի ինոսա

ընթերցասիրութիւն, որոյ գեղեցիկ պտուղ է յառաջագէմ զարգացումն ուսումնական վարժից եւ ընդարձակումն մտաւորական կարողութեան հասարակաց. որ եւ յայտնա-պէս երեւի իշարագրածս ըստ բաւականին գեղայարմարս իվերայ խնդրոց տուելոց առ նոսա իռուս եւ ի հայ լեզուս: Ընտրեւագոյնքն իշարագրածոց անտի, ըստ կարգին սահմա-նելոյ ի հերուն, որոշէին իվերծանութիւն յուսումնական զրուցատրութիւնսն որ լինէ-ին յերկուս ամիսս միանգամ առաջի Վե-րատեսչին, Տեսչին եւ վարժապետին Ռու-սացն դպրութեան: Գործնական կրթութիւնք խօսակցութեան պարսկերէն լեզուի եղեն եւ յայսմ տարւոյ, առ որ հրաւիրէր իբրեւ հրահանգիչ մի ոմն իբնիկ Պարսկաց: Առ հասարակ, քանզի կէտ նպատակի ձեմարա-նիս է արեւելեանն լեզուագիտութիւն, — այս ինչ եւեթ մնայ ցանկալի առ այս, զի կար-գեսցի իսմա առանձին դասարան կամ բեմ Պատմութեան Արեւելից, որ անշուշտ օգտա-ւէտ լիցի պատանեաց հետամուտ եղելոց ուսման լեզուաց եւ դպրութեան արեւելեան աղգաց:

(Աւարտն յառաջիկայս.)

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն Տ Ե Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Տարւոյս առաջին ամսոյն մէջ քաղաքա-կան դիպուածոց մթնոլորտը շատ պղտոր երեւցաւ. եւ ինչպէս որ վաղուան օդը այս իրիկուրնէ կարելի է փոքր իշատէ գուշակել, այսպէս ալ փետրուարի ու մարտի մէջ սլա-տահելու դիպուածները կրնային գուշա-կուիլ՝ յունուարի մէջ պատահածներէն:

— Գաղղիոյ օրէնսդրական Ժողովոյն մէջ

ազատական կողմին ձայնը այնչափ բարձրա-ցաւ, մանաւանդ մեծանուն Թիէռլին ճար-տասանութեամբը, որ մինչեւ նախօրէն կայ-սեր ականջին ալ սաստիկ անախորժ եկաւ: Ազատականք իրենց գլխաւոր ճարտասաննե-րուն բերնովը այս ալ կպահանջէին որ Գաղ-ղիան օգնէ Լեհացւոց. բայց տէրութիւնը պատասխանեց թէ Գաղղիան իւր ձեռքէն